

8. Аллахвердова Л. В. Обмеження дискреційних повноважень як вимога верховенства права / Л.В. Аллахвердова // Наукові записки НаУКМА. 2015. № 2. С. 34–36
9. Фуфалько Т. М. Обмеження дискреційних повноважень як складова принципу пропорційності. *Вісник Харківського національного ун-ту внутрішніх справ.* – 2012. – № 1. – С. 52–59.
10. Белкін Л. М. Дискреційні повноваження органів влади як чинник корупції. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика).* 2011. № 24. С. 91–100.
11. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи № R (80) 2 від 11 березня 1980 року стосовно здійснення дискреційних повноважень адміністративними органами. URL: www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/doporuceni-vyboru-ministru-rady-evropy-80-2-a-rezoluci-vyboru-ministru-rady-evropy-77-31/@download/attachment1.
12. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р., № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2005. №35–36, № 37. Ст. 446.

УДК 94(477.72)

ВИСВІТЛЕННЯ ПРОБЛЕМ БЕЗПРИТУЛЬНОСТІ ТА БЕЗДОГЛЯДНОСТІ ДІТЕЙ НА ПОДІЛЛІ НА СТОРІНКАХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ (1920-ті – початок 1930-х років)

Зозуля Єлизавета (м. Вінниця)

Анотація. У статті досліджуються та аналізуються матеріали двох вінницьких газет – «Робітничка газета» та «Червоний край», які дають змогу дослідити повсякденне життя безпритульних дітей Поділля та проаналізувати дії місцевої влади щодо подолання цієї проблеми.

Ключові слова: дитяча безпритульність, газети, Поділля.

У якості джерел для дослідження проблем безпритульності та бездоглядності дітей на Поділлі можна залучити періодичні видання. З цією метою нами було проаналізовано матеріали двох вінницьких газет – «Червоний край» (1924) та «Робітничка газета» (1928, 1929, 1930 рр.). Звичайно, радянська преса 1920-х рр. сповнена ідеологічних штампів та кліше. Цей факт треба враховувати при використанні цього виду джерела для дослідження означеної проблеми. І в той же час, матеріали преси у поєднанні з іншими видами історичних джерел дозволяють скласти більш повну картину про повсякденне життя безпритульних Поділля, про умови їхнього перебування у дитколоніях та інтернатах, про заходи, до яких вдавалась губерньська влада з метою допомогти цим дітям.

За змістом інформацію можна поділити на кілька груп: висвітлення діяльності комісій та товариств, які допомагали безпритульним дітям; інформаційні матеріали про умови життя дітей у спеціальних виховних закладах; проблеми підлітків-випускників цих закладів; оголошення.

Найбільше статей та нотаток присвячено збору коштів допомоги дітям, а також висвітлення діяльності комісій, які займались організацією допомоги дітям. На Поділлі комісія під назвою «Губдопомогдітям» була організована у вересні 1923 р., про що повідомила газета «Червоний край». Комісія збрала 117 374 крб, які були витрачені на утримання ясел та дитячих майданів, 4 дитколоній, дотації дитячим будинкам, санаторіям тощо [1].

Слід також відзначити діяльність осередків товариства «Друзі дітей». Ці осередки організовувались на підприємствах та установах, по селах, інколи навіть при військових частинах. У Подільській губернії нараховувалось 16 439 членів, причому у сільській місцевості – 11 461 (або майже 70 % від загальної чисельності). Всі осередки «Друзів дітей» були прикріплені до дитячих будинків, яким вони надавали матеріальну допомогу. Наприклад, всіма осередками товариства, що діяли на Поділлі, було зібрано 28 000 крб [2].

Газети Поділля повідомляли, що селяни здійснювали патронат над дітьми, починаючи з 1921 р. Станом на 1923 р. таких дітей нараховувалось 400. Але в умовах голоду початку 1920-х рр. селяни не мали можливості надавати допомогу безпритульним. Товариство «Друзі дітей» агітувало селян залишати у себе тих дітей, яких вони патронують, «не допускати поповнення кадру безпритульності». Загалом у Подільській губернії станом на 1924 р. нараховувалось 6 417 безпритульних дітей. Причому, 746 – діти з «голодних губерній» (наприклад, Поволжя), які мали повернутися додому [3].

ЗМІ агітували у першу чергу робітниць та селянок опікуватися долею безпритульних, брати активну участь у господарчій справі дитячого будинку. Так, газета «Червоний край» закликала робітниць «дбати про влаштування безпритульної дитини де-небудь на виробництві».

Кореспонденти видань брали до уваги заходи допомоги безпритульних, які організовували місцеві активісти. Наприклад, на Могилівщині з 16 по 30 вересня 1924 р. був організований двотижневик допомоги дітям. План проведення двотижневика передбачав добровільні збори, театральні вистави, збір із яких мав піти на допомогу дітям [4].

Губернські ЗМІ оприлюднювали інформацію не лише про місцеві заходи допомоги безпритульним, а також публікували дані загальносоюзного значення. Так, «Робітничка газета» у 1929 р. повідомляла, що Президія ВЦВК із фонду ім. Леніна виділила 1 226 000 крб на запровадження заходів для боротьби з безпритульністю [5].

Помітне місце серед інформаційних матеріалів посідали статті про діяльність закладів для безпритульних. Як правило, кореспонденти звертали увагу на матеріальний стан цих закладів. Публікувались як схвальні статті, так і ті, в яких луна критика на адресу керівництва. У якості позитивного прикладу наводилась стаття про діяльність Дашівської райтрудошколи у 1924 р. Кореспондент «Червоного краю» запевняв, що це одна з найкращих на всій Гайсинщині: «ремонтовано її в цьому році цілком, палива є запас на цілий рік, чого здається немає ні на одну школу на всю Гайсинщину. В шкільному фонді є запас збіжжя в кілька тисяч пудів, що залишилося від торішньої умови з селянами про утримання школи». На погляд сучасних читачів, це видається обов'язковою мінімальною необхідністю для функціонування будь-якого закладу для дітей. Але на фоні загального зубожіння закладів для бездоглядних на Поділлі, це дійсно було досягненням. До цього слід також додати, що колонія мала клуб та сцену. Автор статті повідомляв, що у школі діяло дитяча самоврядування, а навальний процес організований по дальтоновському плану [6].

Гостра критика на адресу керівника та вихователів Вінницького інтернату для хворих дітей містилась у статті під назвою «Дефективні діти і дефективні вихователі», надрукованої у «Робітничій газеті» у 1928 р. Тут перебувало 18 дітей, штат працівників складався з вихователів, лікаря та прачки. Автор статті засуджував методи виховання дітей. Зокрема, його оборювало, що «вихователь застосовує старі засудливі методи, щоб відзначити позитивний учинок дитини – дає їй гроші (звичайно не свої). А друга вихователька до схвильованих дітей вживає якихось таємничих обливань водою. Щоб покарати дітей, їх заводять до льоху». Кореспондент помітив і зловживання з боку адміністрації. Наприклад, син директора цього закладу «жив, вдягався і взувався за рахунок будинку», а бухгалтер «рахувався в будинкові за прачку» [7].

Знайшли висвітлення на сторінках газет проблеми, з яким стикались випускники дитячих інтернатів та колоній. «Робітничка газета» повідомляла про 26 дівчат-робітниць з Тиврівської дитколонії. 15 з них були працевлаштовані у Вінниці. Одна частина дівчат працювала у кравецькій майстерні, інша – у панчішній. Окрдопмдіт звернувся проханням до комунгоспу «терміново надати 2 кімнати, в яких потрібно розмістити 15 підлітків». Але ця ініціатива так і залишилась нереалізованою. Дівчата ночували у хліві на вул. Свердлова біля «будинку для дефективних» (тобто інтернат для дітей з обмеженими можливостями) [8].

Серед іншого обговорювались проблеми використання праці дітей до 12 років. Про це мова йшла у статті під назвою «Добитись кращого обслуговування та захисту підлітків», що з'явилась на шпальтах «Робітничої газети» у 1930 р. Редколегія видання обурювався, що «Сільробітком штампує умови по найму сиріт від 8 до 12 років трудогодую, а сільради, не вважаючи на те, що ці договори незаконні, реєструють їх... В деяких селах Літинського району чимало таких прикладів, коли ці підлітки пасуть коней та рогату худобу, гонять коней на ніч в поле та, навіть ходять за плугом, за бороною» [9].

З одного боку, це суперечило чинному на той час радянському законодавству, яке забороняло наймати дітей у віці до 12 років. Підлітки з 12 років підпадали під закон щодо охорони праці і скороченого робочого дня. Але з іншого боку, для дітей-сиріт це була реальна можливість прогодувати себе. Так, «вдови та опікуни й скаржаться, що «не дають сиротам заробити».

На сторінках вінницьких газет публікувались оголошення різного змісту і направленості. Вони мали на меті проінформувати містян про події буденного життя міста. Деякі з них стосувались дітей – вихованців дитячих закладів для безпритульних. Їхній зміст наступний: «Крадіжка в інтернаті. З інтернату для неповнолітніх вихованців, коли вони пішли на гулянку, викрадено рівного одягу на 144 крб.» [10]; «Підкинули дитину. На вулиці Козицького, коло будинку немовляти під лавкою знайдено підкинута немовля. В записці, що була при дитині, матір її скаржитися на свою тяжку долю і прохає, щоб її дитину прийняли до будинку немовляти» [11].

Таким чином, проаналізувавши матеріали періодичних видань Вінниччини, датованих 1920-ми роками та на початку 1930-х рр., можна зробити висновок, що проблеми безпритульних та бездоглядних дітей Поділля отримали висвітлення. Це свідчить про те, що ця проблема мала резонанс у суспільстві. Через місцеві ЗМІ влада та громадськість Поділля інформувала про проблеми цієї категорії дітей та намагалась залучити населення до подолання.

Анотація. В статье исследуются и анализируются материалы двух винницких газет – «Робітничая газета» и «Червоний край», которые позволяют исследовать повседневную жизнь беспризорных детей Подолья и проанализировать действия местных властей по преодолению этой проблемы.

Ключевые слова: детская беспризорность, газеты, Подолье.

Abstract. The article investigates and analyzes the materials of two Vinnitsa newspapers – «Robitnichaya Gazeta» and «Chervony kray», which will help us more fully study the everyday life of homeless children in Podillya and explore the actions of local authorities in overcoming this problem.

Key words: children's homelessness, newspapers, Podillya.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Червоний край. 1924. № 184.
2. Червоний край. 1924. №№ 184, 189.
3. Червоний край. 1924. № 189.
4. Червоний край. 1924. № 149.
5. Робітничая газета. 1929. № 40.
6. Червоний край. 1924. № 167.
7. Робітничая газета. 1928. № 49.
8. Робітничая газета. 1928. № 57.
9. Робітничая газета. 1930. № 50.
10. Робітничая газета. 1928. № 12.
11. Робітничая газета. 1928. № 56.